

Naším heslem jestiť a navždy zůstane vznešená zásada: *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas.*⁵ Protož jako my, zaujati za dobro a rozkvět celého Slovanstva a národa československého zvláště, z nejslechetnějších pohnutek těmito řádky ku slavnému přednostství „Svatoboru“ veřejně se přihlasujeme, tak nám i vám Pán Bůh ve všech národních záležitostech pomáhaj!

Josef Viktorin, kněz arcibiskupství ostráhomského a spisovatel slovenský v Budíne.
Jan Palárik, kněz arcibiskupství ostráhomského a spisovatel slovenský v Pešti.

104

List Viliama Pauliny-Tótha Maríne Hodžovej.

Originál listu v AMB v Hodžovej pozostalosti, lad. III. Uverejňujeme len časti týkajúce sa Matice slovenskej a Lipt. Mikuláša, Budín 3. augusta 1862.

Autor oznamuje niektoré skutočnosti vo veci povolenia Matice slovenskej, založenia slovenských novín uhorskými vládnymi úradmi, ako aj návrh, že by mala byť Matica slovenská preložená po jej prvom valnom zhromaždení do Lipt. Mikuláša, ktorý by mal byť povýšený na slobodné kráľovské mesto a stať sa strediskom slovenského národného života, pričom akiste rozhodoval vtedajší vzťah Pauliny-Tótha k Maríne Hodžovej, v tom čase bývajúcej so svojim otcom M. M. Hodžom v Lipt. Mikuláši a vytvárajúcej tam stredisko národného života.

Drahá moja priateľka!

A teraz poďme k inému predmetu, k tej našej milej Matici, ktorú tak túžobne čakáme. Ale tu Vás vopred prosím musím, čo písať idem, nikomu, jedine p. otcovi zdeliť ráčte. Bolo to tuším 21. júla večer. Bol som samojediný na prechádzke pod stromoradiím budínskym — tu stretnem sa s Pálffym,¹ oslovil ma:

On: Ach, Pauliny, guten Abend. Ich habe Ihnen eine gute Nachricht mitzuteilen.

Ja: Welche denn, Euer Exc.?

On: Die Matica ist bereits bewilligt.²

---

⁵ V núdzi jednota, v pochybnostiach sloboda, voľnosť, vo všetkom ľudskosť.

¹ Móric Pálffy, v tom čase kráľovský miestodržiteľ.

² Rozhovor Pauliny-Tótha s M. Pálffym (v pôvodine nemecký):

On: Ach, Pauliny, dobrý večer. Mám vám oznámiť dobrú zprávu.

Ja: Ktorúže, vaša Excelencia?

On: Matica je práve povolená.

Ja: Tak? Ej, to by bolo nejako skoro, vaša Excelencia, azda len predložená najvyšším miestam?

On: Nie. Povolená. Prichádzam dnes z Viedne. Hovoril som o tom s Forgáchom, je to tak.

Ja: Vďaka Bohu, konečne máme aj my niečo.

Ja: So? Ej, daß wäre ja viel zu geschwind E. .E. vielleicht nur Allerhöchsten Ortes³ vorgelegt?

On: Nein. Bewilligt. Ich komme heute von Wien. Ich sprach den Forgach⁴ darüber, es ist so.

Ja: Nun Gott sei Dank, also endlich haben wir auch etwas.

Na to som začal rozkladať, že je to zásluha terajšej vlády uhorskej a spomenul nie len, že vernosť ku trônu, ale i uznanosť Slovákov a vďaka jich naproti vláde tej očakáva atď. Ja som na druhý deň v čas ráno Černokňažníka⁵ expedoval, teda som veselú zprávu túto do troch čísel označil. V ten deň ešte pred obedom pochybovať sme počali o pravdivosti zprávy tej, bo mali sme opäť rozhovor (nie náhodný) s Jeho Excelenciou,⁶ a tu sa celkom zreteľne zmenil o zmene tendencii časopisov našich (rozumie sa za dobrý groš), ba keď sa mu toto nedarilo o založení nového časopisu *Národných slovenských novín*, ktoré by na útraty vlády vychodili každý deň a ktoré držať by musela každá obec slovenská. To všetko, perse, len k zahlušeniu časopisov našich. Teda hľadajú redaktora (rozumie sa zase za hotový groš), no u nás ho, navzdor tomu motúziku⁷ o Matici, nenašli; nenajdu. Jestli redaktora dostanú, tie noviny už s 1. septembrom vychodiť počnú, perse, razi by redaktora z nášho tábora, čo sa im ale sotvaj podári. Ani Palárik neprijal redakciu Cyrilla a Methoda,⁸ ktorého Maďari pre našich katolíkov vydávajú stroja.

No mala podlá lož táto i svoju dobrú stranu. Mikuláš sa ohlásil, a síce ako obec, ako mesto a spôsobil nám tým radosť veľkú, neslýchanú.⁹ Hlas takýto včas obleženia maďarského je pre nás perla drahocenná, je úkaz života krásny, je dôvod a dôkaz súcosti našej k životu. Teraz sme veľmi radi, že sa táto mýlka stala a že podlá lož s úmysly neprajnými dobrotivý p. Boh tiež na nové požehnanie národa nášho obrátil. Ja pevne verím, že Matica hneď po prvom zasadnutí do Mikuláša pronesená bude, lebo darmo je, len Mikuláš ďaleko vo predku, či v hmotnom, či v duchovnom ohľade pred Martinom stojí, a krom toho o 3—4 [roky] železnica, ktorá cez Mikuláš povedie, k zveľatku mesta veľa prispievať bude. Mikuláš by iné nič nepotreboval, len aby sa Mikuláš, Vrbica, Hušták¹⁰ v jedno jediné telo spojili, jeden magistrát mali (NB tak by Hušták aj na Mikuláš väčší vplyv dostal)¹¹ a keď by jeden magistrát bol, verím, žeby kráľ náš mesto to (rozumie sa na prosbu mešťanov) za kráľovské mesto povýšil, kroz čo by mešťanstvo vyslobodilo sa z toho dosavadného otroctva zemansko-stoličného a stolič-

³ Najvyšším miestom myslí Pauliny-Tóth cisára.

⁴ Bol vtedy uhorským dvorským kancelárom.

⁵ Vydával ho Pauliny-Tóth od roku 1861 v Budíne, neskoršie v Skalici. Išlo o časopis pre humor a beletristiku.

⁶ S Pálffyom, ktorý ho zrejme prehováral, aby PbV i Černokňažník zmenili svoju protimaďarskú tendenciu. Neskoršie, roku 1864, založili uhorské úrady časopis Krajan, ktorý vychádzal týždenne.

⁷ Myslí sa na zprávu o povolení Matice slovenskej.

⁸ Redaktorom CM ostal dr. A. Radlinský s Fr. V. Sasinkom a do redakcie vstúpil ešte L. Boček.

⁹ Naráža na rozhodnutie predstavenstva Lipt. Mikuláša, že je ochotné prijať Maticu slovenskú a výdatne ju podporovať. Pozri o tom PbV, roč. II, č. 61.

¹⁰ Časť obce Lipt. Mikuláša, ktorá bola obývaná výhradne slovenským obyvateľstvom.

¹¹ Toto obyvateľstvo by bolo paralyzovalo vplyv maďarónskych vrstiev mesta.

no-zemanského.¹² Jaké následky by toto vôbec pre Mikuláš malo a jako by to vývin mesta hmotný i národný napomáhalo — to na bielejni leží. Avšak, čo naplat, keď je to len môj náhľad súkromný a také pium desiderium,¹³ ktoré sotvaj kedy uskutočnenia dožije.

Lež ďaleko som, tuším zašiel.

Dost na tom, i klam ten ohavný nám hrozného ovocia doniesol, bo Mikuláš slovo života [vy]slovil. Ja velice ľutujem ostatne — že zpráva otázočná pravdivá není,¹⁴ no verím, že dlho klamom neostane. Na klamstvo hreším — a hľa, sám som si kus takej viny povedomý. Kedysi som Vám bol písal, že som z Levoče jeden anonýmny list dostal a v ňom jednu pieseň peknú. Odpusťte, bol to klam nutný a nie tak zlomyselný, ako ten hore vyššie udaný.

105

Úryvok z reči A. H. Škultétyho pri otváraní veľkorevúckeho nižšieho, neskôr vyššieho gymnázia.

Uverejnené ako Reč, ktorú pri slávnostnom otvorení slovensko-evanjelického gymnázia vo Veľkej Revúci roku 1862, dňa 16. septembra držal A. H. Škultéty, Banská Bystrica 1863, tlačou F. Macholda, str. 16. Uverejňujeme časť na str. 11—13.

Autor objasňuje ciele novej slovenskej strednej školy, najmä v akom duchu sa má vyvíjať jej činnosť, a upozorňuje, že sa tak bude diať v duchu ľudskom, národnom a vlasteneckom.

Ostáva nám ešte odpovedať na tretiu otázku, to najvážnejšiu otázku, v *akom duchu má škola naša pôsobiť?* — Najvážnejšou menujeme túto otázku, lebo i tu naiste platí slovo Spasiteľovo: „Duch je, ktorý obživuje.“ Nech má škola budovisko, čo sa nádhernému palácu rovná, nech učí tam trebas koľko profesorov, nech sa nahrnie žiactvo nie na stá, ale na tisíce, nech má tie najväčšie sklady kníh ligotajúcich sa v srebro a zlate, to samo neurobí ju ešte dobrou školou. Keby pri tom panoval duch prevrátený, keby sa hlava mládeže krivými pochopami mätla, srdce je dom nevery a bohaprázdnoti otrovovalo, mravy pred bujnou a prostopášnou na uzde nedržali, taká škola by bola na zhubu nielen pre mládež, ale i pre cirkev, národ a vlast nebezpečná a škodlivá.

V tejto našej svatyni osvety a vzdelanosti má sa vychovávať mládež v *duchu čisto ľudskom*. Čokoľvek duchovia od pamäti sveta zvláštneho, všeužitočného vymysleli i utvorili a tým človečenstvo na ceste k predloženému cieľu dokonalosti ďalej a ďalej pomkýňali, to všetko si mládež naša osvojil má tak, aby, čo je pravda, krása, dobro,

---

¹² Myslí sa na ovládanie mesta Liptovskej stolice zemianskymi vrstvami, keďže Lipt. Mikuláš nemal výsady samostatnej, od stolice nezávislej správy, akú mali slobodné kráľovské mestá v Uhorsku.

¹³ Zbožné pranie.

¹⁴ Zpráva o Matici slovenskej.